

บทที่ 3

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตการเกษตร ในระหว่างปี 2518-2533

3.1 โครงสร้างการผลิตและการส่งออกของสาขาการผลิตการเกษตร

การวิเคราะห์เบื้องต้นถึงโครงสร้างการผลิตของสาขาการผลิตการเกษตรด้านโครงสร้างปัจจัยการผลิต การกระจายของผลผลิต และโครงสร้างการพึ่งพาของสาขาการผลิตการเกษตรที่มีต่ออุปสงค์ขั้นสุดท้ายนั้น ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างดังกล่าวซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากดังมีรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

3.1.1 โครงสร้างปัจจัยการผลิตและการกระจายของผลผลิต

ตารางที่ 3.1 สรุปเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตชั้นกลางของสาขาการผลิตการเกษตรที่สำคัญ

สาขาการผลิต	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
ข้าวสาร	0.8046	0.8233	0.8656	0.8544
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	0.7943	0.8582	0.7711	0.8067
ผักผลไม้กระป๋อง	0.7095	0.7245	0.6860	0.6875
อาหารทะเลกระป๋อง	0.5366	0.5472	0.6222	0.7578
น้ำตาล	0.6803	0.7674	0.4940	0.6785
ยางแผ่นดิบรมควัน	0.7316	0.7802	0.9021	0.9374
เนื้อสัตว์	0.8683	0.7985	0.8014	0.8018
เนื้อกระป๋อง	0.5528	0.5040	0.6333	0.6194
อาหารสัตว์	0.6853	0.7161	0.6404	0.6828
ค่าเฉลี่ยของสาขาการผลิตทั้งหมด	0.4396	0.4764	0.4915	0.5176

ที่มา : จากตารางที่ 1 ภาคผนวก ค

จากตารางที่ 3.1 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตชั้นกลางของสาขาการผลิตรวมทั้งหมดมีค่าสูงขึ้นจาก 0.4396 ในปี 2518 เป็น 0.5176 ในปี 2533 แสดงให้เห็นว่า สาขาการผลิตต่างๆ ได้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ใช้เป็นปัจจัยการผลิตชั้นกลาง

มากขึ้น ขณะที่สาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่มีค่าผลรวมของสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตสูงขึ้นเช่นกัน จะยกเว้นเพียงบางสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตชั้นกลางไม่สูงขึ้น ได้แก่ การเลี้ยงไหม เนื้อสัตว์ ผักผลไม้กระป๋อง น้ำมันสัตว์ การบดข้าวโพด แป้งขนมปัง น้ำตาล อาหารสัตว์ และปุ๋ยยาปราบศัตรูพืช (ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 1 ภาคผนวก ค) สำหรับสาขาการผลิตการเกษตรที่มีค่าผลรวมสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตสูงๆ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาการผลิตการเกษตรแปรรูปจากสาขาการผลิตขั้นปฐมโดยเฉพาะ สาขาการผลิตข้าวสาร อาหารทะเลกระป๋อง และยางแผ่นดิบรมควัน มีแนวโน้มการใช้สัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตชั้นกลางสูงขึ้น

สำหรับในด้านการกระจายของผลผลิต จากตารางที่ 3.2 ค่าอัตราความต้องการสินค้าชั้นกลางของแต่ละสาขาการผลิตการเกษตร โดยหมายถึงการใช้สินค้าเพื่อไปเป็นวัตถุดิบ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น โดยเฉพาะ ในสาขาการผลิตข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่ว มะพร้าว พืชเส้นใย และ เนื้อสัตว์ แสดงว่า สาขาการผลิตเหล่านี้ถูกใช้เป็นปัจจัยการผลิตของสาขาการผลิตอื่นมากขึ้นซึ่งนับว่าสอดคล้องกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการเกษตรในช่วงระยะเวลาเดียวกันของประเทศ สำหรับบางสาขาการผลิตการเกษตรที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ได้แก่ ข้าวเปลือก มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์ม ปศุสัตว์ การบริการการเกษตร ไม้ซุง ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช หนึ่งในบางสาขาการผลิตที่มีค่าอัตราความต้องการสินค้าชั้นกลางมากกว่า 1 นั้นเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงในสินค้าคงเหลือมีค่าเป็นลบทำให้มูลค่าอุปสงค์รวมลดลง นอกจากนี้บางสาขาการผลิตที่มีค่าอัตราความต้องการสินค้าชั้นกลางลดลงอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ กาแฟ ชา ลดลงจาก 0.9996 ในปี 2518 เหลือเพียง 0.0259 ในปี 2533 นั้นแสดงว่ามีการเปลี่ยนแปลงในสาขาการผลิตดังกล่าว โดยสาขาการผลิตกาแฟ ชา ได้ถูกเปลี่ยนเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายโดยตรงมากขึ้นแทนการเป็นปัจจัยการผลิตชั้นกลางของสาขาการผลิตอื่น

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2 สรุปเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอัตราความต้องการสินค้าชั้นกลางในสาขาการผลิตการเกษตรที่สำคัญ

สาขาการผลิต	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
ข้าวเปลือก	0.9386	0.9463	1.0046	0.9822
ข้าวโพด	0.1916	0.1634	0.9767	0.4586
ข้าวฟ่าง	0.4063	0.6287	0.5957	1.2324
มันสำปะหลัง	0.9788	0.9957	0.9853	0.9625
อ้อย	0.9700	0.8263	0.9987	0.9999
ปาล์ม	0.9605	0.9773	0.9872	0.9348
พืชเส้นใย	0.7613	0.8352	0.9289	1.0017
ยางสุบ	0.9958	0.9075	0.8644	0.8209
กาแฟ ชา	0.9996	0.8633	0.1488	0.0259
ยางพารา	1.0000	1.0000	0.7526	0.7220
ปศุสัตว์	0.9674	0.9738	1.0234	0.9253
สัตว์ปีก	0.6130	0.6975	0.7514	0.7425
บริการการเกษตร	1.0000	1.0000	0.9990	1.0000
ประมงทะเล	0.3966	0.4204	0.4948	0.5726
ประมงน้ำจืด	0.0605	0.0416	0.2373	0.3293
เหมืองแร่	0.8769	0.8960	0.8868	0.9838
แร่เคมีภัณฑ์	0.7574	0.4468	0.6141	1.2196

ที่มา : จากตารางที่ 2 ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1.2 โครงสร้างการพึ่งพาของสาขาการผลิตการเกษตรที่มีต่อความต้องการในการอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน

ตารางที่ 3.3 สัดส่วนการพึ่งพาของสาขาการผลิตการเกษตรที่มีต่ออุปสงค์ในการอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชน

สาขาการผลิต	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
ข้าวเปลือก	0.7203	0.5851	0.6035	0.6708
ข้าวฟ่าง	0.0984	0.3763	0.1566	0.5806
มันสำปะหลัง	0.0600	0.0269	0.0656	0.0857
พืชไร่อื่น ๆ	0.9357	0.9586	0.9101	0.9435
ผัก	0.9731	0.9563	0.8899	0.8497
ผลไม้	0.9675	0.9053	0.8483	0.8100
อ้อย	0.3515	0.5455	0.6370	0.5335
มะพร้าว	0.9321	0.9566	0.8037	0.8932
ยางพารา	0.0788	0.0367	0.0457	0.0323
ปศุสัตว์	0.9118	0.8944	0.8637	0.5933
ประมงทะเล	0.8983	0.8141	0.6983	0.5599
ประมงน้ำจืด	0.9771	0.9763	0.8992	0.7926
ผักผลไม้กระป๋อง	0.5734	0.2593	0.2499	0.1046
อาหารทะเลกระป๋อง	0.7292	0.4695	0.2846	0.0221
ข้าวสาร	0.7274	0.6039	0.5960	0.6885
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	0.0550	0.0255	0.0431	0.0640
น้ำตาล	0.3535	0.6473	0.6379	0.5337
อาหารสัตว์	0.8920	0.7493	0.6457	0.5008
ยางแผ่นดิบรมควัน	0.0788	0.0367	0.0549	0.0390

ที่มา : จากตารางที่ 7 ภาคผนวก ก

ตารางที่ 3.3 แสดงให้เห็นว่า สาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาอุปสงค์การอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชนในสัดส่วนที่สูง มีเพียงบางสาขาการผลิตเท่านั้น คือ มันสำปะหลัง ยางพารา ผักผลไม้กระป๋อง อาหารทะเลกระป๋อง ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและยางแผ่นดิบรมควัน ที่มีแนวโน้มพึ่งพาอุปสงค์การอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชนในสัดส่วนที่ต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากว่า สาขาการผลิตเหล่านี้ทำการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวโน้มของสาขาการผลิตการเกษตรจะพึ่งพาการอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชนลดลง ยกเว้นเพียงสาขาการผลิตจำพวกพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อยและพืชไร่อื่น ๆ ซึ่งมีการบริโภคภายในประเทศมากกว่าการส่งออก อย่างไรก็ตาม สาขาการผลิตการเกษตรที่ไม่ใช่สาขา

การผลิตการเกษตรส่งออก ยังคงมีสัดส่วนการพึ่งพาอุปสงค์การอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชน สูงที่สุด เมื่อเทียบกับอุปสงค์ขั้นสุดท้ายส่วนอื่น เช่น ผัก ผลไม้ มะพร้าว เป็นต้น

3.1.3 โครงสร้างการพึ่งพาของสาขาการผลิตการเกษตรที่มีต่อการส่งออก

ตารางที่ 3.4 สัดส่วนการพึ่งพาของสาขาการผลิตการเกษตรที่มีต่อการส่งออก

สาขาการผลิต	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
ข้าวเปลือก	0.1572	0.3250	0.3507	0.4123
ข้าวฟ่าง	0.8616	0.5395	0.8211	0.5645
มันสำปะหลัง	0.8971	0.9616	0.7664	0.7453
พืชไร่อื่น ๆ	0.0379	0.0346	0.0677	0.0352
ผัก	0.0181	0.0309	0.0707	0.0968
ผลไม้	0.0257	0.0824	0.1258	0.1603
อ้อย	0.5998	0.2557	0.4193	0.5376
มะพร้าว	0.0217	0.0137	0.1072	0.2189
ยางพารา	0.8779	0.9151	0.6674	0.6473
ปศุสัตว์	0.0425	0.0600	0.1045	0.2521
ประมงทะเล	0.0841	0.1718	0.2784	0.3937
ประมงน้ำจืด	0.0118	0.0148	0.0616	0.1573
ผักผลไม้กระป๋อง	0.4071	0.7341	0.7111	0.9995
อาหารทะเลกระป๋อง	0.2564	0.5256	0.7116	0.9768
ข้าวสาร	0.1699	0.3630	0.3553	0.4320
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	0.9241	0.9676	0.7863	0.7627
น้ำตาล	0.6223	0.3170	0.4204	0.5382
อาหารสัตว์	0.0304	0.2142	0.2077	0.2855
ยางแผ่นดิบรมควัน	0.8779	0.9151	0.8949	0.8136

ที่มา : จากตารางที่ 8 ภาคผนวก ค

ในปี 2533 สาขาการผลิตการเกษตรที่มีสัดส่วนการพึ่งพาการส่งออกสูง ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง ถั่ว อ้อย พืชเส้นใย กาแฟ ชา ผักผลไม้ กระป๋อง อาหารทะเลกระป๋อง ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาล ยางแผ่นดิบรมควัน

สัดส่วนการพึ่งพาการส่งออกเป็นผลการทำงานทางตรงและทางอ้อมจากแบบจำลองปัจจัยการผลิต-ผลผลิต ดังนั้น การที่ข้าวเปลือกต้องพึ่งพาการส่งออกสูงนั้น เนื่องจากเป็นผลทางอ้อมของการส่งออกข้าวสาร ซึ่งเมื่อส่งออกข้าวสารเพิ่มขึ้น แล้ว ก็หมายถึงว่า จะต้องใช้ข้าวเปลือกไปเป็นวัตถุดิบเพิ่มขึ้นด้วย ทำอธิบายจะใช้ได้กับบทต่อๆ ไป และกรณีสาขาการผลิต เกษตรแปรรูปอื่นๆ ก็สามารถอธิบายได้ในทำนองเดียวกัน

และผลิตภัณฑ์อื่นๆ (ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 8 ภาคผนวก ค และตารางที่ 3.4) โดยสาขาการผลิตผักผลไม้กระป๋องและอาหารทะเลกระป๋องมีสัดส่วนการพึ่งพาการส่งออกสูงมากเท่ากับ 0.9995 และ 0.9768 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปี 2518 ซึ่งมีสัดส่วนเพียง 0.4071 และ 0.2564 เท่านั้น สำหรับสาขาการผลิตการเกษตรที่มีการพึ่งพาการส่งออกลดลง ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและยางแผ่นดิบรมควัน นอกจากนี้สาขาการผลิตปศุสัตว์ ป่าไม้ ประมง เหมืองแร่ มีแนวโน้มพึ่งพาการส่งออกสูงขึ้น ถึงแม้จะมีค่าสัดส่วนที่น้อยอยู่ก็ตาม

3.2 ปัจจัยที่กำหนดการขยายตัวของผลผลิตในภาคการเกษตร

จากแบบจำลองปัจจัยการผลิต-ผลผลิต เมื่อทำการแบ่งแยกปัจจัยที่กำหนดการขยายตัวของผลผลิตทางด้านอุปสงค์อันประกอบด้วย การขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ การขยายตัวของการส่งออก การผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต ทำให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มนโยบายการเกษตรในแต่ละช่วงแผนพัฒนาฯ ที่ผ่าน มาตามปัจจัยเหล่านี้ได้ สำหรับผลการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ปี 2518-2523 ปี 2523-2528 และ ปี 2528-2533

1. การขยายตัวช่วงปี 2518-2523

มูลค่าผลผลิตของสาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่มีอัตราความเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยต่อปีสูงขึ้น อันเป็นผลจากการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศและการขยายตัวของการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ สามารถแบ่งพิจารณาออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ (ดูตารางที่ 3.5 และ ตารางที่ 12 ภาคผนวก ค) คือ

1.1 กลุ่มสาขาการผลิตการเกษตรเพื่อการส่งออก ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา เนื้อกระป๋อง ผักผลไม้กระป๋อง อาหารทะเลกระป๋อง ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และ ยางแผ่นดิบรมควัน โดยสาขาการผลิตเหล่านี้มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากผลจากการขยายตัวของการส่งออกมากที่สุด รองลงมาคือ การขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ สำหรับการขยายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า และการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์การผลิตมีผลทำให้มีการขยายตัวของผลผลิตน้อยมาก

1.2 กลุ่มสาขาการผลิตการเกษตรเพื่ออุปสงค์ภายในประเทศ ได้แก่ ข้าวฟ่าง พืชไร่ อื่นๆ ถั่ว ผัก ผลไม้ อ้อย มะพร้าว ปาล์ม พืชเส้นใย ยาสูบ กาแฟ ชา ปศุสัตว์ สัตว์ปีก ผลผลิตจากสัตว์ปีก การเลี้ยงไหม ไม้ซุง ถ่านหิน ผลิตภัณฑ์จากป่า ประมงทะเล ประมงน้ำจืด เหมืองแร่ การฆ่าสัตว์ ผลิตภัณฑ์นม น้ำมันมะพร้าว น้ำมันสัตว์ การบดข้าวโพด แป้ง ขนมันปิ้ง เส้นก๋วยเตี๋ยว น้ำตาล ผลิตภัณฑ์อาหารอื่น อาหารสัตว์ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ สาขาการผลิตเหล่านี้มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศมากที่สุด

ตารางที่ 3.5 อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีในช่วงปี 2518-2523

(หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปี	ผลการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ	ผลการขยายตัวของการส่งออก	ผลจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า	ผลจากการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต
พืช	10.85	7.30	4.48	-0.54	-0.39
ข้าวเปลือก	8.48	2.39	5.49	-0.32	0.91
มันสำปะหลัง	28.75	0.78	28.21	-0.06	-0.18
ผัก	11.15	10.57	0.58	0.06	-0.06
ผลไม้	3.29	2.11	1.31	-0.19	0.06
อ้อย	11.51	13.83	-4.02	-1.23	2.93
ยางพารา	31.46	2.30	28.30	-0.10	0.96
ปศุสัตว์รวม	16.13	10.86	4.09	-0.50	1.68
บริการการเกษตร	27.25	10.71	6.33	-0.79	11.01
ป่าไม้รวม	7.91	9.81	1.57	-0.74	-2.73
ประมงรวม	12.07	10.43	1.88	-0.17	-0.08
เหมืองแร่รวม	23.78	14.79	7.13	-1.39	3.26
อุตสาหกรรมการเกษตรแปรรูป	11.93	6.60	6.13	-0.71	-0.09

ที่มา : จากตารางที่ 9 และ 12 ภาคผนวก ค

นอกจากนี้ บางสาขาการผลิตการเกษตรมีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากผลของการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าลดลง (ตารางที่ 3.5) ยกเว้นบางสาขา ได้แก่ ข้าวฟ่าง ผัก พืชเส้นใย กาแฟ ชา การเลี้ยงไหม ผลิตภัณฑ์นม และเส้นก๋วยเตี๋ยว มีอัตราการขยายตัวผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าร้อยละ 3.50 ร้อยละ 0.06 ร้อยละ 3.37 ร้อยละ 0.71 ร้อยละ 0.25 ร้อยละ 0.84 และ ร้อยละ 0.04 ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตการเกษตรในช่วงปี 2518-2523 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และ 4 นั้น มีแนวโน้มการขยายตัวสูงขึ้นส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการขยายเนื้อที่การเกษตรมากขึ้นมากกว่าการเพิ่มผลิตภาพ¹ ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากโอกาสของการส่งออกและการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศเอง โดยมีการขยายตัวเพื่อทดแทนการนำเข้าน้อย

2. การขยายตัวช่วงปี 2523-2528

ตารางที่ 3.6 อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปี ในช่วงปี 2523-2528

(หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปี	ผลการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ	ผลการขยายตัวของการส่งออก	ผลจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า	ผลจากการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต
พืช	1.56	1.77	1.36	-0.23	-1.34
ข้าวเปลือก	1.80	1.27	0.97	0.14	-0.58
ข้าวโพด	0.70	3.02	-3.77	-0.01	1.45
มันสำปะหลัง	-5.18	2.98	-1.32	-0.02	-6.82
ผัก	-2.59	-3.29	0.62	-0.08	0.16
ผลไม้	7.80	6.17	1.57	-0.22	0.28
อ้อย	-7.79	-3.20	3.39	1.23	-9.20
ยางพารา	11.41	6.88	1.37	-0.12	3.28
ปศุสัตว์	2.37	-1.12	2.48	0.00	1.01
บริการการเกษตร	9.55	2.22	1.70	-0.34	5.97
ป่าไม้	-0.01	2.61	1.72	-4.68	0.34
ประมง	2.47	0.72	1.07	0.05	0.63
เหมืองแร่	16.24	6.98	3.18	8.26	-2.18
อุตสาหกรรมและการเกษตรแปรรูป	8.52	3.35	3.57	0.11	1.49

ที่มา : จากตารางที่ 10 และ 13 ภาคผนวก ค

¹ โยลิต บันปียมวิษณุ, นโยบายการเกษตรกับความเป็นประเทศอุตสาหกรรม (กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, 2534), หน้า 18

สาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตลดลงเมื่อเทียบกับช่วงปี 2518-2523 โดยเฉพาะสาขาพืชซึ่งเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญที่สุดของภาคเกษตร ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อยหรือเป็นไปในทิศทางที่ลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มสาขาการผลิตพืชการส่งออกเดิม ซึ่งได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา เนื้อกระบอง ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และยางแผ่นดิบรมควัน และสำหรับสาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวของผลผลิตจากการขยายตัวของการส่งออกสูงขึ้น ได้แก่ กาแฟ ชา อาหารทะเลกระบองและแปรรูป และน้ำตาล (ดูตารางที่ 3.6 และตารางที่ 13 ภาคผนวก ก)

กล่าวโดยสรุป สาขาการผลิตภาคการเกษตรส่วนใหญ่ในช่วงปี 2523-2528 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 และ 5 นั้นมีอัตราการเจริญเติบโตลดลง โดยเฉพาะสาขาพืช ทั้งนี้สาเหตุเป็นเพราะประสิทธิภาพในการผลิตที่ลดลง อัตราการเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชหลักสำคัญของประเทศมีแนวโน้มคงที่และเป็นไปในทางที่ลดลงได้แก่ มันสำปะหลัง มีอัตราการเจริญเติบโตลดลงเท่ากับร้อยละ -5.18 ต่อปี สำหรับสาขาการเพาะปลูกข้าวและข้าวโพด มีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อปีเพียงร้อยละ 1.80 และ 2.70 ตามลำดับ (จากตารางที่ 3.6)

3. การขยายตัวช่วงปี 2528-2533

อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อปีในภาคการเกษตรในช่วงนี้ส่วนใหญ่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้น ปัจจัยสำคัญยังคงเป็นผลจากการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศและการขยายตัวของการส่งออก กล่าวคือ กลุ่มสาขาการผลิตการเกษตรส่งออกที่สำคัญมีอัตราการขยายตัวที่สูงขึ้น แต่การขยายตัวในช่วงปี 2528-2533 นี้ยังมีอัตราที่ต่ำกว่าในช่วงปี 2518-2523 สาขาการผลิตการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวเปลือก มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา การเลี้ยงไหม ประมงทะเล อาหารทะเลกระบอง ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาล ยางแผ่นดิบรมควัน และ ผลิตภัณฑ์อื่นๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาคการเกษตรเริ่มได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตและการส่งออกโดยเน้นสาขาการผลิตปศุสัตว์ ประมงและอุตสาหกรรมการเกษตรแปรรูปมากขึ้น ตามแนวนโยบายในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่สนับสนุนการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรด้วยวิธีการแปรรูปสินค้าที่ผลิตเกินความต้องการที่ใช้เพื่อการบริโภคและส่งออก ดังอธิบายได้จากอัตราการขยายตัวของผลผลิตและการส่งออกของสาขาการผลิตปศุสัตว์ ประมงทะเล ประมงน้ำจืด และอาหารทะเลกระบอง มีอัตราการขยายตัวที่สูงขึ้น เมื่อเทียบกับ ช่วงปี 2523-2528 (จากตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปี ในช่วงปี 2528-2533

(หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปี	ผลการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ	ผลการขยายตัวของการส่งออก	ผลจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า	ผลจากการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต
พืช	9.22	6.54	5.50	-1.27	-1.54
ข้าวเปลือก	3.06	1.69	2.58	-0.14	-1.07
มันสำปะหลัง	12.15	2.60	7.22	-0.03	2.35
ผัก	16.05	13.62	1.82	-0.07	0.68
ผลไม้	10.42	8.40	2.37	-0.56	0.20
อ้อย	24.29	6.47	12.53	-0.30	5.57
ยางพารา	13.63	8.24	5.73	-1.36	1.01
ปศุสัตว์รวม	12.65	7.09	5.89	-1.45	1.11
ปศุสัตว์	13.63	8.24	5.73	-1.36	1.01
สัตว์ปีก	9.37	6.69	3.80	-0.66	-0.46
บริการการเกษตร	4.78	5.79	4.88	-1.19	-4.68
ป่าไม้	-5.93	1.80	3.59	-11.43	0.12
ประมงรวม	15.91	9.05	4.20	-0.82	3.47
ประมงทะเล	17.79	8.79	8.89	-1.27	1.38
ประมงน้ำจืด	7.38	5.16	2.89	-0.49	-0.17
เหมืองแร่	4.29	7.15	4.85	0.19	-7.90
อุตสาหกรรมบริการ					
เกษตรแปรรูป	10.25	3.32	7.34	-1.35	0.94

ที่มา : จากตารางที่ 11 และ 14 ภาคผนวก ก

สาขาการผลิตที่มีอัตราความเจริญเติบโตของผลผลิตลดลงได้แก่ ข้าวฟ่าง พืชเส้นใย ไม้ซุง ถ่านหิน แร่เคมีภัณฑ์ บดข้าวโพด และ การก่อสร้างด้านการเกษตร โดยมีค่าอัตราความเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อปีเท่ากับร้อยละ -13.37 ร้อยละ -3.85 ร้อยละ -20.25 ร้อยละ -2.69 ร้อยละ -41.39 ร้อยละ -60.71 และ ร้อยละ -1.88 ตามลำดับ โดยที่ปัจจัยการขยายตัวของการส่งออกที่ส่งผลให้การขยายตัวของผลผลิตในสาขาการผลิตดังกล่าวลดลง ได้แก่ ข้าวฟ่าง แร่เคมีภัณฑ์ และการบดข้าวโพด ซึ่งมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกลดลงเท่ากับร้อยละ -14.17 ร้อยละ -29.94 และ ร้อยละ -36.59 สำหรับปัจจัยที่มีผลทำให้การขยายตัวของผลผลิตของสาขาการผลิตพืชเส้นใย และ ไม้ซุง มาจากการขยายผลผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามีค่าเป็นสูงเท่ากับร้อยละ -11.04 และ ร้อยละ -25.95 ตามลำดับ (ดังแสดงราย

ละเอียดในตารางที่ 14 ภาคผนวก ค) ในกรณีหลังนั้นสาเหตุเป็นเพราะรัฐบาลมีนโยบายยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศในช่วงปี 2532 ทำให้ผลผลิตของสาขาการผลิตไม้ซุงลดลงโดยหันไปพึ่งพาการนำเข้ามากขึ้น

นอกจากนี้เรายังอาจพิจารณาได้จากค่าสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาการเกษตรในแต่ละช่วงแผนพัฒนาฯ ดังนี้

ตารางที่ 3.8 ค่าสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาการเกษตร

(หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	แผนพัฒนา ฯ 3	แผนพัฒนา ฯ 4	แผนพัฒนา ฯ 5	แผนพัฒนา ฯ 6
พืช	60.80	60.70	63.20	61.90
ข้าว	33.90	29.60	28.70	23.80
ยางพารา	5.80	6.00	6.80	9.60
มันสำปะหลัง	2.50	3.80	3.70	3.60
อ้อย	2.10	2.50	3.10	3.40
ข้าวโพด	2.70	2.90	3.50	2.60
พืชอื่นๆ	13.80	15.90	17.40	18.90
ปศุสัตว์	8.80	9.90	9.50	10.60
ประมง	9.80	9.70	9.70	10.70
ป่าไม้	10.40	7.70	5.30	3.20
การบริการและการแปรรูป ผลิตผลการเกษตรอย่าง ง่าย	10.20	12.00	12.30	13.60
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จากตารางที่ 3.8 จะเห็นว่าค่าสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาพืชลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และ 6 โดยเฉพาะข้าวและข้าวโพด ได้ลดลงจากร้อยละ 28.70 และ ร้อยละ 3.5 เหลือเท่ากับ ร้อยละ 23.80 และ ร้อยละ 2.60 ส่วนสาขาป่าไม้ก็ลดลงในช่วงเวลาเดียวกันจากร้อยละ 5.30 เป็น ร้อยละ 3.20 ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายการปรับโครงสร้างเพื่อการกระจายการขยายผลผลิตในสาขาอื่นนอกจากข้าว โดยสาขาปศุสัตว์และประมงมีแนวโน้มสัดส่วนมูลค่าผลผลิตในประเทศสูงขึ้นจากร้อยละ 9.50 ร้อยละ 9.70 เป็น ร้อยละ 10.60 และ ร้อยละ 10.70 สาเหตุสำคัญเป็นเพราะแนวโน้มความต้องการของตลาดต่างประเทศ

ประเทศมีมากขึ้น ทำให้ขยายการส่งออกได้มากขึ้น รวมทั้งสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์ในประเทศของสาขาการแปรรูปผลิตผลการเกษตรก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้เราพอจะสรุปถึงสาขาการผลิตการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรที่สำคัญ 6 สาขาการผลิตได้แก่ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ข้าวสาร ยางแผ่นดิบรมควัน ผักผลไม้กระป๋อง ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและน้ำตาล โดยที่ 3 สาขาการผลิตแรกจัดเป็นสินค้าที่อยู่ใน 10 อันดับแรกของสินค้าส่งออกของไทย² ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการขยายตัวของมูลค่าผลผลิตในสาขาการผลิตดังกล่าว ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกเป็นสำคัญ โดยที่ผลจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตชั้นกลางน้อยมาก สำหรับแนวโน้มการขยายตัวของสาขาการผลิตในแต่ละสาขามีดังนี้ (ดูตารางที่ 3.9)

1. ผักผลไม้กระป๋องและแปรรูป อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีในช่วงที่ผ่านมาคือระหว่างปี 2518-2523 และ ปี 2523-2528 อยู่ในเกณฑ์ที่สูงขึ้นมากคือร้อยละ 20.71 และ ร้อยละ 22.46 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวการส่งออกร้อยละ 19.63 และ ร้อยละ 15.33 ตามลำดับ ในช่วงปี 2528-2533 โดยมีอัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 12.47 แต่ผลจากการขยายตัวของการส่งออกกลับเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 17.13 โดยผลจากการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศลดลง และแนวโน้มการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าลดลง

2. อาหารทะเลกระป๋อง มีแนวโน้มอัตราการขยายตัวสูงขึ้นตลอด 3 ช่วงที่ผ่านมาเท่ากับร้อยละ 11.21 ร้อยละ 16.13 และร้อยละ 20.50 ตามลำดับ โดยมีปัจจัยการขยายตัวของการส่งออกเป็นตัวนำทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมการแปรรูปสินค้าเกษตร

3. ข้าวสาร อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีมีแนวโน้มลดลงตลอด 3 ช่วงปีที่ผ่านมาเท่ากับร้อยละ 6.77 ร้อยละ 3.12 และร้อยละ 2.24 ตามลำดับ อันเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกที่ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากในบางปีได้รับผลกระทบจากภาวะแห้งแล้ง

² กระทรวงพาณิชย์, กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, "ข้อมูลสถิติการค้าและเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2536," หน้า

รุนแรง และภาวะน้ำท่วม ซึ่งทำให้การขยายตัวของผลผลิตไม่มากเท่าที่ควร และมูลค่าการส่งออกข้าวลดลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับอุปทานข้าวของโลก

4. **ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง** แนวโน้มอัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังลดลง อันเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกที่ลดลง โดยเฉพาะในช่วงปี 2523-2528 การขยายตัวของมูลค่าผลผลิตร้อยละ 8.78 นั้นเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น 6.59 ซึ่งผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพของการใช้ปัจจัยการผลิตที่ลดลง นอกจากนี้ยังเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกที่ลดลงร้อยละ -2.06

5. **น้ำตาล** แนวโน้มอัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีสูงขึ้นตลอด 3 ช่วงที่ผ่านมาเท่ากับร้อยละ 4.25 ร้อยละ 10.56 และ ร้อยละ 15.76 อันเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกมากขึ้น โดยในนโยบายที่ผ่านมาได้สนับสนุนการส่งเสริมการผลิตในประเทศและส่งออกโดยลดภาษีเพื่อส่งเสริมการส่งออก

6. **ยางแผ่นดิบรมควัน** ในช่วงปี 2518-2523 อัตราความเจริญเติบโตของมูลค่าผลผลิตเฉลี่ยต่อปีสูงขึ้นเท่ากับร้อยละ 29.03 โดยเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกร้อยละ 27.02 แต่ในช่วงต่อมาก็คือ 2523-2528 กลับมีแนวโน้มลดลงร้อยละ 2.07 เป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออกเพียงร้อยละ 1.34 โดยในช่วงปี 2525 นั้นแม้องค์การยางธรรมชาติระหว่างประเทศจะเข้าแทรกแซงตลาดแต่ราคายางก็ยังคงมีแนวโน้มลดลง³ และนโยบายในช่วงนี้จึงมีการปรับราคาเสถียรภาพกลาง สมาชิกในนามประเทศผู้ผลิตยางธรรมชาติได้เสนอแนวทางหลายประการเช่นให้เพิ่มสต็อกยางของประเทศผู้ผลิตให้สูงขึ้น ลดจำนวนการกรีดยาง และห้ามใช้สารเร่งน้ำยาง เป็นต้น ต่อมา แนวโน้มอัตราความขยายตัวของมูลค่าผลผลิตกลับสูงขึ้นในช่วงปี 2528-2533 เท่ากับร้อยละ 13.57 อันเป็นผลจากการขยายตัวของการส่งออก ร้อยละ 10.16

³ ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน่วยการเกษตร, "ภาวะสินค้าเกษตรที่สำคัญรอบปี 2525," หน้า 21

ตารางที่ 3.9 ปัจจัยที่กำหนดการขยายตัวของสาขาการผลิตการเกษตรส่งออกที่สำคัญในช่วงปี 2518-2533

(หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อัตราความเจริญเติบโตของผลผลิตรวมเฉลี่ยต่อปี	ผลการขยายตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ	ผลการขยายตัวของการส่งออก	ผลการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า	ผลจากการเปลี่ยนแปลงในสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต
ปี 2518-2523					
ผักผลไม้กระป๋อง	20.71	2.57	19.63	-0.87	-0.63
อาหารทะเลกระป๋อง	11.21	2.02	10.26	-0.61	-0.46
ข้าวสาร	6.77	1.35	5.87	-0.22	-0.23
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	28.93	0.82	28.48	-0.05	-0.32
น้ำตาล	4.25	9.39	-4.21	-1.26	0.34
ยางแผ่นดิบรมควัน	29.03	2.20	27.02	-0.09	-0.09
ปี 2523-2528					
ผักผลไม้กระป๋อง	22.46	4.71	15.33	0.67	1.76
อาหารทะเลกระป๋อง	16.13	3.42	13.75	-1.96	0.92
ข้าวสาร	3.12	2.68	1.01	0.16	-0.73
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	8.78	4.28	-2.06	-0.03	6.59
น้ำตาล	10.56	1.69	5.83	2.12	0.91
ยางแผ่นดิบรมควัน	2.07	0.10	1.34	-0.10	0.73
ปี 2528-2533					
ผักผลไม้กระป๋อง	12.47	-1.64	17.13	-2.81	-0.22
อาหารทะเลกระป๋อง	20.50	-0.58	23.33	-3.06	0.83
ข้าวสาร	2.24	0.83	2.53	-0.14	-0.98
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	9.95	2.21	6.53	-0.04	1.25
น้ำตาล	15.76	5.36	10.40	-0.25	0.24
ยางแผ่นดิบรมควัน	13.57	3.84	10.16	-0.25	-0.18

ที่มา : จากตารางที่ 12-14 ภาคผนวก ค

3.3 ผลกระทบของค่าตัวทวีคูณในส่วนของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายที่มีต่อผลผลิต

ตารางที่ 3.10 ค่าผลรวมของตัวทวีคูณในแต่ละส่วนของอุปสงค์ขั้นสุดท้าย

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การบริโภคของภาคเอกชน	1.4832	1.4324	1.4744	1.3686
ค่าใช้จ่ายของภาครัฐบาล	1.2401	1.1912	1.2197	1.2984
การสะสมทุน	1.3537	1.3813	1.3842	1.2279
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	1.1972	1.0323	1.2582	0.8882
การส่งออก	1.6441	1.7136	1.7799	1.7214
อุปสงค์รวม	1.4534	1.4392	1.4812	1.3971

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ค

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของโครงสร้างการผลิตซึ่งที่แสดงไว้ในตารางที่ 3.10 พบว่าค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 1.4534 ในปี 2518 เป็น 1.4812 ในปี 2528 นั้นแสดงว่าในช่วงปี 2518-2528 ดังกล่าว การกระตุ้นอุปสงค์รวมมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลผลิตรวมสูงขึ้น โดยมีอุปสงค์การส่งออก การอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชน และการสะสมทุนเป็นตัวยุทธศาสตร์สำคัญ โดยพิจารณาค่าตัวทวีคูณในปี 2528 มีค่าเท่ากับ 1.7799 1.4744 และ 1.3842 ตามลำดับ แสดงว่าในช่วงดังกล่าวเศรษฐกิจได้มีการขยายตัวจากการส่งออกและการลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ในช่วงปีถัดมาคือ ปี 2528-2533 เมื่อพิจารณาจากค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมกลับมีแนวโน้มลดลงจาก 1.4812 ในปี 2528 เป็น 1.3971 ในปี 2533 ขณะเดียวกันส่วนของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายอื่นๆ ก็มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกันยกเว้นการใช้จ่ายของภาครัฐบาลเท่านั้น

สำหรับค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมต่อผลผลิตในสาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลง (ดังแสดงในตารางที่ 15-18 ในภาคผนวก ค) แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของมูลค่าผลผลิตในแต่ละสาขาการผลิตการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์รวมมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือในปี 2533 ค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมในสาขาการผลิตการเกษตรที่ยังคงมีค่ามากกว่า 0.01 ได้แก่ สาขาการผลิตข้าวเปลือก ประมงทะเล หมูเมืองแร่ เนื้อสัตว์ อาหารทะเลกระป๋อง ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และน้ำตาล โดยมีค่าเท่ากับ 0.0180 0.0109 0.0147 0.0211 0.0187 0.0206 0.0115 และ 0.0113 ตามลำดับ ทั้งนี้ โดยเทียบกับปี 2518 ของสาขาการผลิตกล่าวมีค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมเท่ากับ 0.0714 0.0183 0.0138 0.0277 0.0155 0.0864 0.0100 และ 0.0202 ตามลำดับ

ต่อมาจะเป็นการพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของค่าตัวทวิคูณในแต่ละสาขาการผลิตการเกษตรส่งออกที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ผักผลไม้กระป๋องและแปรรูป

ตารางที่ 3.11 ค่าตัวทวิคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตผักผลไม้กระป๋อง

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.0022	0.0013	0.0025	0.0010
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0002	0.0001	0.0013	0.0002
การสะสมทุน	0.0001	0.0000	0.0003	0.0001
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.0003	0.0001	0.0003	-0.0250
การส่งออก	0.0073	0.0117	0.0205	0.0168
อุปสงค์รวม	0.0023	0.0027	0.0052	0.0039

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ก

จากตารางที่ 3.11 จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2518-2528 ค่าตัวทวิคูณของอุปสงค์รวมต่อผลผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ก็กลับลดลงในปี 2533 ซึ่งถ้าพิจารณาค่าตัวทวิคูณในส่วนอุปสงค์ขั้นสุดท้ายอื่น ๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยในปี 2533 ค่าตัวทวิคูณของอุปสงค์การส่งออกมีค่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับอุปสงค์ส่วนอื่น ๆ เท่ากับ 0.0168 นั้นหมายความว่า หากอุปสงค์การส่งออกรวมเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะกระตุ้นผลผลิตในสาขาผักผลไม้กระป๋องและแปรรูปเท่ากับ 0.0168 หน่วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป

ตารางที่ 3.12 ค่าตัวทวีคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตอาหารทะเลกระป๋อง

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.0190	0.0107	0.0098	0.0010
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0004	0.0001	0.0001	0.0001
การสะสมทุน	0.0004	0.0001	0.0001	0.0000
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.0035	0.0013	0.0013	0.0003
การส่งออก	0.0309	0.0374	0.0704	0.0796
อุปสงค์รวม	0.0155	0.0121	0.0177	0.0187

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ค

ค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 0.0155 ในปี 2518 เป็น 0.01869 ในปี 2533 จะเห็นได้ว่าค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์การส่งออกมีค่าเพิ่มสูงขึ้นมากจาก 0.0309 ในปี 2518 เป็น 0.0796 ในปี 2533 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งออกในการกระตุ้นการผลิตในสาขานี้ ขณะที่ค่าตัวทวีคูณของส่วนอุปสงค์ขั้นสุดท้ายอื่นๆ มีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 3.12)

3. ข้าวสาร

ตารางที่ 3.13 ค่าตัวทวีคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตข้าวสาร

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.1109	0.0623	0.0514	0.0349
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0057	0.0057	0.0147	0.0024
การสะสมทุน	0.0035	0.0028	0.0034	0.0015
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.1212	0.0321	0.0000	-0.1748
การส่งออก	0.1140	0.1173	0.0880	0.0387
อุปสงค์รวม	0.0864	0.0550	0.0443	0.0206

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ค

ค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมสำหรับสาขาการผลิตนี้มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดจาก 0.0864 ในปี 2518 เป็น 0.0206 ในปี 2533 และถ้าหากพิจารณาถึงแต่ละส่วนของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายพบว่า แนวโน้มของค่าตัวทวีคูณของการอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชน การสะสมทุน ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ และการส่งออกลดลงเช่นเดียวกัน นั้นแสดงว่า แต่ละส่วน

ของอุปสงค์ขั้นสุดท้ายส่วนใหญ่มีแนวโน้มกระตุ้นผลผลิตสาขาการผลิตข้าวสารลดลง (ดูตารางที่ 3.13)

4. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง

ตารางที่ 3.14 ค่าตัวทวีคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.0009	0.0008	0.0014	0.0018
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0001	0.0003	0.0002	0.0013
การสะสมทุน	0.0001	0.0001	0.0002	0.0002
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.0050	0.0031	0.1300	0.1059
การส่งออก	0.0717	0.0929	0.0756	0.0382
อุปสงค์รวม	0.0100	0.0163	0.0172	0.0115

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ค

ตารางที่ 3.14 ข้างบนแสดงให้เห็นว่าค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมในระหว่างปี 2518-2528 สำหรับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 0.01 ในปี 2518 เป็น 0.0172 ในปี 2528 แต่ก็กลับลดลงเหลือเท่ากับ 0.0115 ในปี 2533 ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการหดตัวของภาคการส่งออกซึ่งแสดงโดยค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์การส่งออกมีแนวโน้มลดลงในช่วงปี 2533 เช่นเดียวกัน

5. น้ำตาล

ตารางที่ 3.15 ค่าตัวทวีคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตน้ำตาล

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.0120	0.0139	0.0162	0.0148
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0008	0.0008	0.0012	0.0015
การสะสมทุน	0.0006	0.0006	0.0006	0.0005
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.0088	0.0089	-0.0453	-0.0596
การส่งออก	0.0978	0.0213	0.0307	0.0265
อุปสงค์รวม	0.0202	0.0114	0.0131	0.0113

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ค

ค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมในระหว่างปี 2518-2533 ลดลงจาก 0.0202 เป็น 0.0113 ถ้าพิจารณาค่าตัวทวีคูณของการสะสมทุน ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ การส่งออก มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน แต่ค่าตัวทวีคูณของการอุปโภคบริโภคจากภาคเอกชนและการใช้จ่ายของภาครัฐบาลกลับมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงปี 2518-2528 (ตารางที่ 3.15)

6. ยางแผ่นดิบรมควัน

ตารางที่ 3.16 ค่าตัวทวีคูณต่อผลผลิตของสาขาการผลิตยางแผ่นดิบรมควัน

อุปสงค์ขั้นสุดท้าย	ปี 2518	ปี 2523	ปี 2528	ปี 2533
การอุปโภคบริโภคของภาคเอกชน	0.0009	0.0008	0.0009	0.0006
การใช้จ่ายของภาครัฐบาล	0.0007	0.0005	0.0012	0.0039
การสะสมทุน	0.0009	0.0008	0.0012	0.0006
ส่วนเปลี่ยนของสินค้าคงเหลือ	0.0027	0.0137	0.0033	0.0302
การส่งออก	0.0454	0.0587	0.0418	0.0233
อุปสงค์รวม	0.0067	0.0109	0.0084	0.0066

ที่มา : จากตารางที่ 15-18 ภาคผนวก ก

ค่าตัวทวีคูณของอุปสงค์รวมสำหรับยางแผ่นดิบรมควันมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงปี 2518- 2523 แล้วกลับลดลงในปี 2523-2533 (ตารางที่ 3.16) ซึ่งค่าตัวทวีคูณของการส่งออกก็มีแนวโน้มเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เพิ่มขึ้นจาก 0.0454 ในปี 2518 เป็น 0.0587 ในปี 2523 และลดลงเป็น 0.0418 และ 0.0233 ในปี 2528 และ 2533 ตามลำดับ นั้นแสดงว่าสัดส่วนของผลผลิตยางแผ่นดิบรมควันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์รวมมีแนวโน้มลดลง

3.4 ผลกระทบความเชื่อมโยงระหว่างกันของสาขาการผลิตการเกษตร

การวิเคราะห์ค่าดัชนีเชื่อมโยงของผลผลิตเป็นวิธีหนึ่งที่จะสามารถนำไปใช้เลือกสาขาการผลิตที่มีความสำคัญเพื่อการพัฒนาในแง่ของการดูแลผลกระทบต่อเนื่อง โดยทั้งนี้สาขาการผลิตที่มีผลกระทบต่อเนื่องทั้งด้านหน้าและด้านหลังสูง แสดงว่าเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญในการพัฒนา อาศัยตามหลักทฤษฎีของ Hirschman เกี่ยวกับกลยุทธของการพัฒนาแบบไม่สมดุลโดยเชื่อว่าการพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโตนั้นควรเลือกเฉพาะอุตสาหกรรมหรือสาขาการผลิตที่เป็นตัวนำที่ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่สาขาการผลิตอื่นๆ การเลือกกลยุทธขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญแก่ผลกระทบในส่วนใด แต่ควรเลือกกิจกรรมที่มีค่าผลกระทบสูง ๆ ไว้ก่อน

3.4.1 ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลัง

ในช่วงระหว่างปี 2518-2533 สาขาการผลิตการเกษตรส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะกระตุ้นผลผลิตจากสาขาการผลิตอื่นที่เกี่ยวข้องในแง่ของการมีความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตมากขึ้น โดยดูจากค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลัง สำหรับสาขาการผลิตที่มีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังสูงและมีแนวโน้มสูงขึ้นได้แก่ สาขาการผลิตผลิตภัณฑ์นม น้ำมันมะพร้าว ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ และยางแผ่นดิบรมควัน ส่วนสาขาการผลิตที่มีค่าดัชนีสูงแต่มีแนวโน้มลดลงได้แก่ สาขาการผลิตผักผลไม้กระป๋องและแปรรูป แป้ง ขนมปัง อาหารสัตว์ สาขาการผลิตที่มีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังคงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ได้แก่ สาขาการผลิตปศุสัตว์ สัตว์ปีก ผลผลิตสัตว์ปีก เนื้อสัตว์ เนื้อกระป๋อง อาหารทะเล กระป๋อง น้ำมันสัตว์ การบดข้าวโพด เส้นก๋วยเตี๋ยว น้ำตาล และผลิตภัณฑ์บางอย่างอื่นๆ นั่นคือ สาขาการผลิตการเกษตรที่พำการส่งออกยังคงเป็นตัวนำและมีผลกระทบด้านหลังสูง ได้แก่ สาขาการผลิตข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และยางแผ่นดิบรมควัน ขณะที่สาขาการผลิตอื่น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ และน้ำมันมะพร้าวก็มีผลกระทบเชื่อมโยงด้านหลังสูงเช่นกัน (ดังแสดงในตารางที่ 23 และ 24 ภาคผนวก ก)

3.4.2 ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้า

สำหรับแนวโน้มสาขาการผลิตการเกษตรที่มีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าของผลผลิตสูงขึ้นและมีความมากกว่า 0.8 ได้แก่ สาขาการผลิตถั่ว ปาล์ม ยางพารา สัตว์ปีก บริการการเกษตร เนื้อสัตว์ น้ำมันมะพร้าว ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง น้ำตาล และอาหารสัตว์ ส่วนแนวโน้มสาขาการผลิตการเกษตรที่ผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าสูงแต่มีแนวโน้มขยายตัวลดลงได้แก่ ข้าวเปลือก มันสำปะหลัง อ้อย ปศุสัตว์ และข้าวสาร สาขาการผลิตที่มีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงแต่มีแนวโน้มคงตัวได้แก่ สาขาการผลิตข้าวโพด ประมงทะเล และ แป้งขนมปัง

3.4.3 ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังและข้างหน้าของผลผลิตสาขาการผลิตการเกษตร

เมื่อพิจารณาแนวโน้มของค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังและค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าของปี 2518 ปี 2523 ปี 2528 และ ปี 2533 ประกอบกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าสาขาการผลิตใดมีผลกระทบต่อเนื่องสูงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง (ดังแสดงในแผนภาพที่ 3.1-3.4) ทั้งนี้

* กำหนดให้ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าเท่ากับ 0.8 เพื่อนำไปใช้เลือกกลยุทธ์การพัฒนาการเกษตร

เป็นไปตามการกำหนดให้ สาขาการผลิตดังกล่าวมีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้ามากกว่า 1.1 และค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้ามากกว่า 0.8²

สำหรับสาขาการผลิตการเกษตรที่มีผลกระทบต่อเนื่องสูงโดยตลอดในช่วงปี 2518-2533 คือ ปศุสัตว์ เนื้อสัตว์ ข้าวสาร แป้ง ขนมัน และอาหารสัตว์ โดยในปี 2533 สาขาการผลิตที่มีค่าดัชนีเชื่อมโยงสูงทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ ปศุสัตว์ สัตว์ปีก เนื้อสัตว์ น้ำมันมะพร้าว ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง แป้ง ขนมัน น้ำตาล และอาหารสัตว์ ดังการวิเคราะห์แนวโน้มในแต่ละสาขาการผลิตดังต่อไปนี้คือ

1. ปศุสัตว์และสัตว์ปีก มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าคงที่ ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าลดลง ขณะที่แนวโน้มผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง อาหารสัตว์ มีแนวโน้มสูงขึ้น นั่นแสดงว่า สาขาปศุสัตว์มีแนวโน้มที่จะขยายอัตราการผลิตต่อไปได้

2. เนื้อสัตว์ มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าคงที่ ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงขึ้น ขณะที่แนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าของสาขาการผลิตเนื้อกระบองสูงขึ้น ดังนั้น สาขาการผลิตเนื้อสัตว์จึงมีแนวโน้มขยายตัวไปเป็นปัจจัยการผลิตสูงขึ้น

3. น้ำมันมะพร้าว มีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหน้าสูง แต่ในขณะที่สาขาการผลิตมะพร้าวมีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าที่มีแนวโน้มลดลงจาก 0.7810 ในปี 2518 เป็น 0.6968 ในปี 2533 นั่นคือยังผลกระทบต่อเนื่องโดยตรงยังคงมีข้อจำกัดในการขยายการผลิตมะพร้าว ทำให้ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าของการทำไร่มะพร้าวไม่สูงขึ้นตามค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าในการผลิตน้ำมันมะพร้าว

4. ข้าวสาร มีแนวโน้มของค่าผลกระทบต่อเนื่องด้านหลังสูงขึ้น ขณะที่สาขาการผลิตการเพาะปลูกข้าวมีค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้ากลับมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเมื่อดูค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าในสาขาการบริการการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในสาขาการผลิตปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และการก่อสร้างการเกษตรมีแนวโน้มคงที่ แสดงให้เห็นว่าความต้องการของสาขาการผลิตข้าวสารมีมากขึ้น แต่การขยายการผลิตของสาขาการผลิตข้าวเปลือกมีแนวโน้มผลกระทบต่อ

² Shoji Ninomiya, "An inter-industrial analysis of the Thai economy industrial structure and structural change," p. 160.

เนื่องด้านหน้าลดลง จึงส่งผลให้ผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าของสาขาการผลิตข้าวสารลดลงด้วย

5. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังและข้างหน้าสูงขึ้น หากดูถึงผลกระทบโดยตรงต่อสาขาการทำไร่มันสำปะหลังซึ่งมีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้ามีแนวโน้มลดลงจาก 1.1738 ในปี 2518 เหลือเท่ากับ 1.0430 ในปี 2533 แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการขยายการผลิตลดลง แต่อย่างไรก็ตามยังมีผลกระทบโดยอ้อมที่ส่งผลให้สาขาการผลิตผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าสูงขึ้น

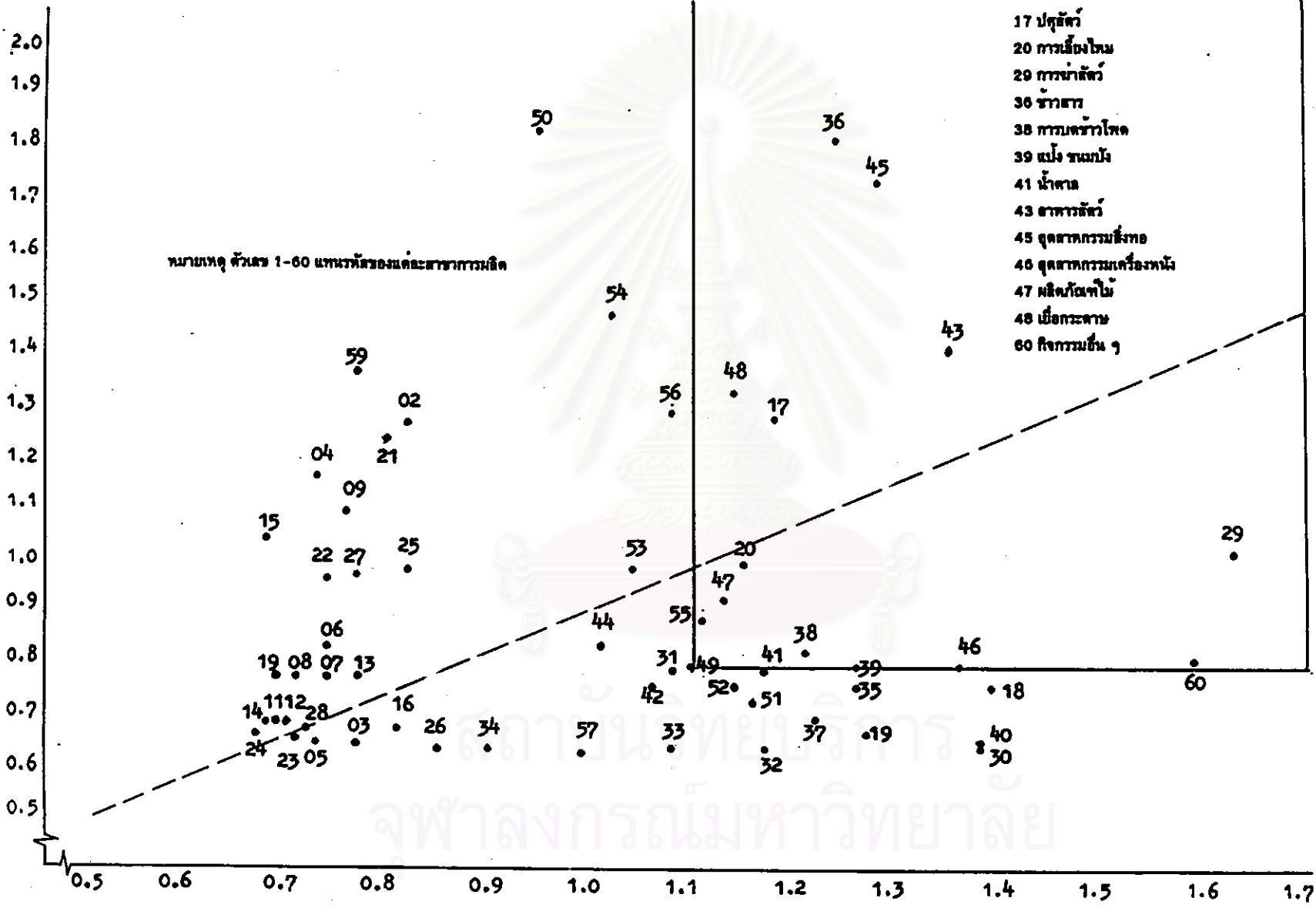
6. แป้งและขนมปัง มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังลดลง และค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าคงที่ หากดูผลกระทบต่อสาขาการผลิตข้าวเปลือก ข้าวฟ่างและธัญพืชอื่นๆ เช่น ข้าวสาลี เป็นต้น มีแนวโน้มผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าคงตัวในช่วงปี 2518-2533 แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สาขาการผลิตข้าวและข้าวฟ่างจะขยายการผลิตลดลงอันเนื่องมาจากค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังของแป้งและขนมปังที่ลดลง

7. น้ำตาล มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังคงตัวและค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงขึ้น หากดูผลกระทบต่อสาขาการผลิตอ้อย พบว่ามีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าลดลงจาก 1.1148 ในปี 2518 เป็น 1.0371 ในปี 2533 แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการขยายการผลิตของอ้อยลดลง นั่นคือมีปัจจัยที่มีผลกระทบทางอ้อมซึ่งเป็นผลผลิตจากสาขาการผลิตอื่นที่ส่งผลให้สาขาการผลิตน้ำตาลมีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าสูงขึ้น

8. อาหารสัตว์ มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลังลดลง และค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูงขึ้น หากดูผลกระทบโดยตรงได้แก่สาขาพืชเช่นข้าวเปลือก และมันสำปะหลัง ซึ่งมีผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าลดลง ส่วนสาขาพืชไร่อื่นๆ ก็มีแนวโน้มค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าคงที่ นั้นแสดงว่าสาขาการผลิตอาหารสัตว์ไม่ได้ก่อให้เกิดความต้องการปัจจัยในการผลิตชั้นกลางสูงขึ้น หากแต่ค่าผลกระทบต่อเนื่องด้านหน้าไปยังสาขาการผลิตชั้นต่อไปเช่น สาขาปศุสัตว์มีแนวโน้มสูงขึ้น นั่นคือ หากอุปสงค์รวมเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ก็จะมีผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตตามแต่ละค่าตัวทวิคูณในสาขาการผลิตนั้น

ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้า

๐1

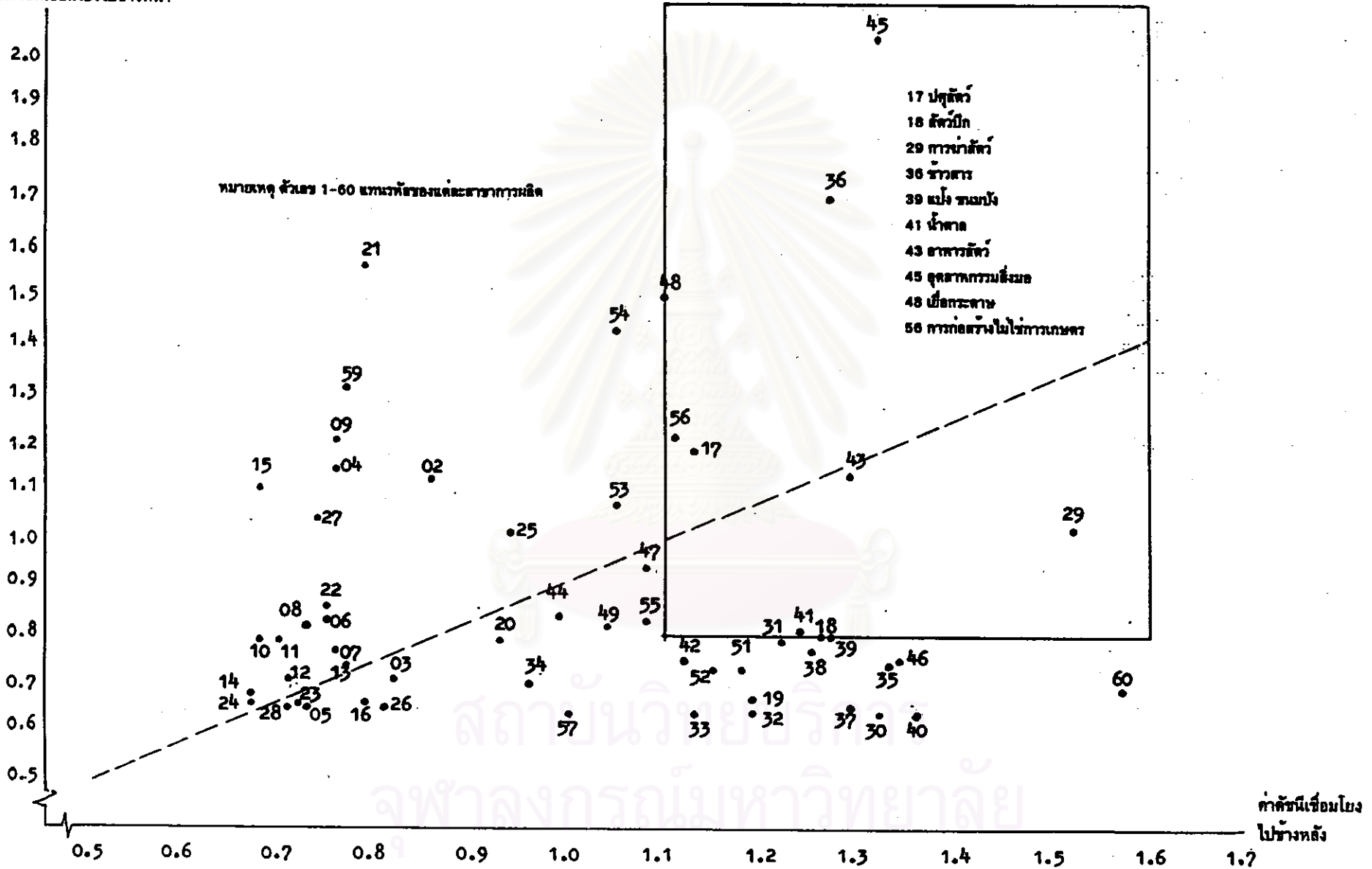


แผนภาพที่ 3.1 แสดงการรวมค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของแต่ละสาขาการผลิตปี 2518

ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหลัง 46

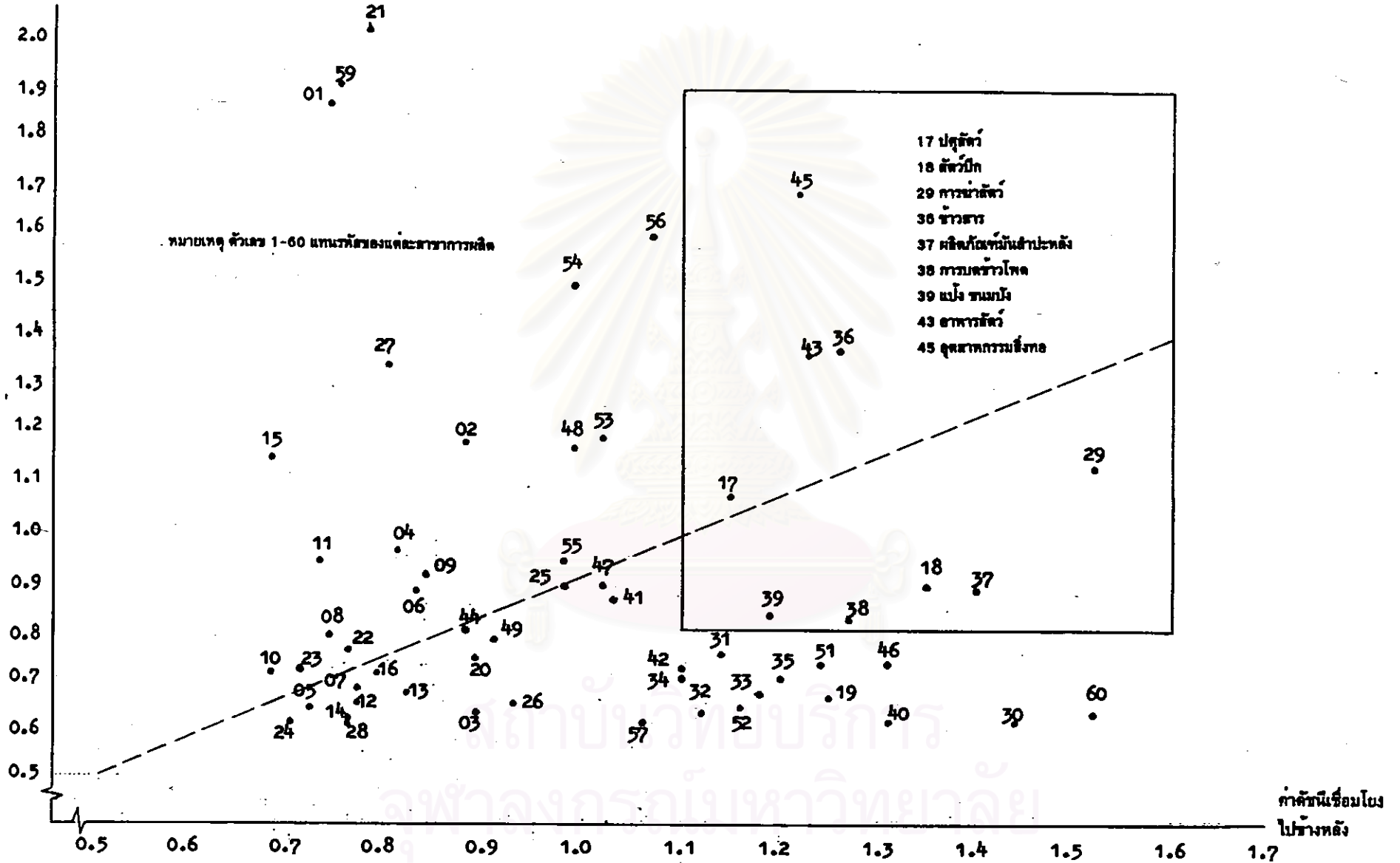
ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้า

50

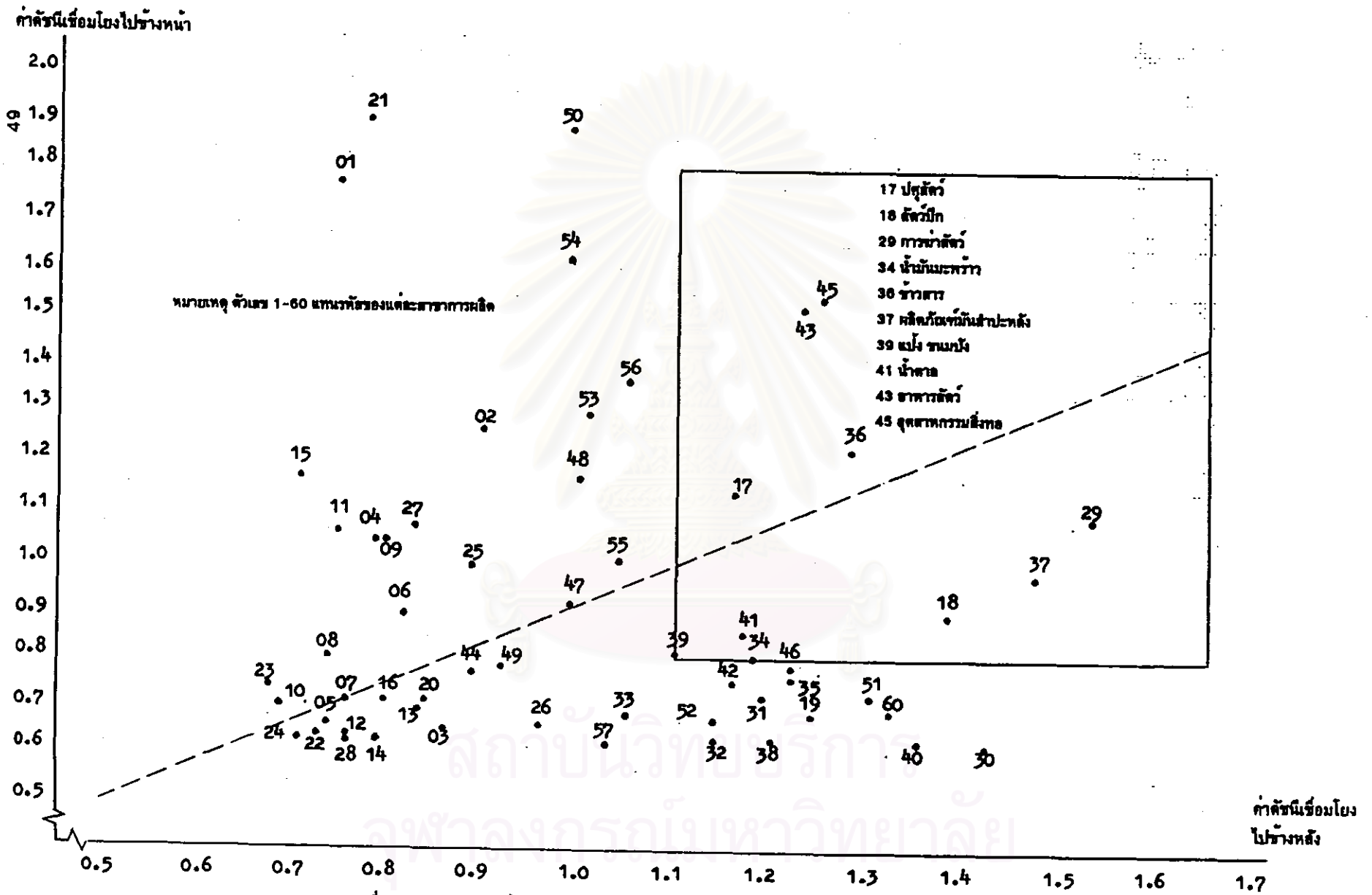


แผนภาพที่ 3.2 แสดงการรวมค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของแต่ละรายการผลิตปี 2523

ค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้า



แผนภาพที่ 3.3 แสดงการรวมค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของแต่ละรายการการผลิตปี 2528



แผนภาพที่ 3.4 แสดงการรวมค่าดัชนีเชื่อมโยงไปข้างหน้าและข้างหลังของแต่ละสาขาการผลิตปี 2533